

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ

«МІСЦЕ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ СУСПІЛЬСТВА»

1. Що таке молодь: клас, група, спільнота?
2. Основні ознаки дорослішання людини.
3. Трансгуманізм та нові феномени молодіжної повсякденності.

Проблема формування середнього класу. Роль молоді в цьому процесі.

Прогностична функція соціалізації з цього приводу. Молодь - це клас? У західній соціології існують теорії, які розглядають молодь то як «соціальний клас», то як вікову перехідну фазу з особливими функціональними повноваженнями, рисами. Поняття вікової групи спочатку вживають в демографії, антропології, етнографії. Поняття вікового класу (інституціоналізовані групи, що мають певні цілі та завдання в соціальному житті) використовують деякі американські етнографи. Виділяють 5-7 вікових класів, що мають чітку послідовність в заняттях, соціальних ролях і позиціях. Вікова стратифікація пов'язується з первіснообщинним ладом. Американський дослідник Лінтон застосував термін «віковий клас» в соціології. Він висловив думку про необхідність включення статевовікових особливостей до розгляду соціальної структури суспільства. Підставою для цього, з його точки зору, є сам факт формально-вікового поділу суспільства, який особливо чітко проявляється на первіснообщинній стадії. При цьому він відзначає існування 1) вікового поділу праці; 2) внутрішньогрупової солідарності; 3) відмінностей в жаргоні, одязі, культурних зразках і стандартах тощо. Однією з фундаментальних робіт в західній соціології про місце вікової групи в соціальній структурі суспільства є дослідження Айзенштадта «Від покоління до покоління» - культурологічний аналіз генезису і специфіки вікових груп суспільства на його різних стадіях. На його думку, в них виражена та соціальна значущість, яку надає суспільство тим чи іншим віковим періодам життя людини. Айзенштадт виділяв 2 типи вікових груп: однорідні (гомогенні) - молодь виникає там, де самостійні зв'язки є недостатніми для досягнення людиною повного соціального статусу дорослого. Вони виконували функцію посередника між сім'єю і суспільством; різнорідні (гетерогенні) - на тій стадії суспільства, на якій домінуючу роль відіграють сім'я і кровноспоріднені відносини. Деякі західні соціологи (неомарксистки) стверджували, що класи в колишньому розумінні

зникли, а найбільш експлуататорським елементом буржуазного суспільства США виступає молодь, називаючи їх новим пролетаріатом.

Молодь - це соціально-демографічна група, яка сама розсічена лініями класової диференціації, властивими даному суспільству.

Філіппов: Молодь - це велика суспільна група, що має специфічні соціальні й психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічне і суспільно-політичне становище, їх духовний світ знаходиться в стані становлення, формування. Він також вважав, що незважаючи на спільність інтересів (не тільки в одній країні, але і в міжнародному масштабі), специфічну молодіжну субкультуру і т. ін. Молодь - не є особливим класом сучасного суспільства. Навпаки, соціальна структура молоді є "зліпок" класово-шарової структури історико-конкретного суспільства.

Вікові межі молоді: в соціології і статистиці - 16 - 30 років. Часто інші класифікації і у нас, і на Заході. Соціальна неоднорідність спонукає деяких дослідників визначати «верх» вікової межі молоді в залежності від тривалості формування соц. ек.

Кон: розглядав молодь як соціально-демографічну, соціально-психологічну та культурну групу.

Черниш: Молодь - це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічна освіта, культурні, соціально-психологічні та теоретико-пізнавальні особливості, що характеризують її фізичне, психологічне і соціальне дозрівання як здійснення самовираження її внутрішніх істотних сил і соціальних якостей. Сутністю молоді та проявом її головних соціальних якостей є міра досягнення нею соціальної суб'єктності, ступінь освоєння всіх суспільних відносин та інноваційної діяльності. Акцентуючи увагу на розумінні молоді як певної соціальної групи, я виходжу з того, що поняття «група» трохи ширше, ніж поняття спільнота, що якісь людські групи структурно розділені на спільноти. Молодь як соціальна група являє собою різноманітні спільноти молодих людей у всіх сферах їхньої діяльності та проявах їхнього духовного життя. Більш коректним з наукової точки зору представляється поділ молоді на внутрішню спільноту за соціально-демографічними і віковими ознаками в їхній взаємодії, з їхнім специфічним духовним світом і поведінкою. Такий підхід дає можливість більш адекватно проаналізувати окремі компоненти молоді в ході емпіричного соціологічного дослідження.

Звернення до питань про сутність молоді, з'ясування її головної соціальної якості обумовлено тим, що раніше молодь розглядалася як об'єкт соціального (виховання, ідеологія і т.д.) впливу. Але вона і суб'єкт діяльності.

Звідси: одним із важливих завдань соціологічного аналізу молоді є дослідження міри досягнення нею соціальної суб'єктності. Серед вітчизняного суспільствознавства немає поки єдності в розумінні такого складного соціального феномена як молодь. Правда, його немає і у західних соціологів. В англomовній філософській та соціологічній літературі найбільшого поширення набув термін «юність», а не «молодість». Під юністю розуміється проходження через певні фази від дитинства до дорослості, зрілості особистості. Для багатьох західних дослідників юність - це соціальне здійснення особистості без чіткого детального плану поведінки. Період юності досить короткий і охоплює вікові межі від 11-12 до 18 років. У західних джерелах використовуються й інші поняття, в яких знаходять відображення молодіжний (а вірніше юнацький) вік. Це найбільш вживаний в популярно-публіцистичній літературі термін «тінейджер», який позначає всіх хлопців і дівчат у віці від 13 до 19 років. Як видно, його вікові межі не співпадають з межами юності. В цьому плані є і смислова відмінність: у разі вживання терміна «тінейджер» на 1-й план висувуються такі характеристики, як незрілість і колективний стиль (мається на увазі групова поведінка, належність до певного напрямку моди, музики, літератури тощо), а поняття «юність» пов'язують з наявністю характеристик окремої особистості, індивідуума. Є ще один термін, який вживають у разі, коли мова йде про неповноправну в очах закону особистість у віці до 18 років (juvenile). Отже, в англomовній немарксистській філософській та соціологічній літературі поняття «юність» має досить чіткі межі і конкретні випадки вживання: 1) при дослідженні специфічних особливостей молодої людини (юн.) 2) при аналізі колективного стилю поведінки молоді (тин.) 3) при вивченні різного роду правопорушень у молодіжному середовищі (juvenile). Відповідно до цього розділені і наукові дисципліни, галузі знань, які вивчають названі вище соціальні явища і процеси. Так, особливості юнацького віку, молодіжні проблеми досліджуються в основному соціологією молоді, а також психологією, в той час як проблеми молодіжної злочинності вивчає юриспруденція. Аналізуючи західну літературу про молодь, необхідно відзначити, що в ній зустрічаються спроби виділити найбільш характерні специфічні риси молодої людини, яка ще не досягла статусу дорослості. В цьому відношенні певний інтерес представляє перелік умінь, знань і відносин, які необхідно опанувати молоді, щоб досягти рівня вікової відповідальності особистості. Це: 1) внутрішня відповідність стану свого здоров'я і вміння виконувати жіночі або чоловічі ролі та функції; 2) нові взаємини з товаришами обох статей; 3) емоційна незалежність від батьків та інших дорослих; 4) досягнення економічної незалежності; 5) вибір і

підготовка до професії; 6) розвиток інтелектуальних умінь і понять для виконання функцій дорослого громадянина - суспільно відповідальної особистості; 7) бажання і здійснення соціально-відповідальної поведінки; 8) підготовка до шлюбу і самостійної відповідальності; 9) культивування цінностей в гармонії з реалістичною і науковою картиною світу. Незважаючи на дещо незвичну для нас термінологію, досить легко можна зрозуміти, про що йдеться в цьому переліку і як багато спільних завдань, які ставить перед молоддю життя, незалежно від характеру соціального ладу. Зверніть увагу, що в цьому переліку завдання досягнення статевої зрілості зовсім не займає центральні місця, як про це любили повторювати в недалекому минулому деякі наші вчені, звинувачуючи своїх західних колег в надмірному зацикленні на сексуальному розвитку молоді, тобто в біологізованому підході до розуміння молоді.

Навпаки, в наведеному переліку різні його складові є рівноправними і рівнозначними - як економічно, так і соціально, духовно і фізично. З'явилося місце навіть для світоглядних аспектів (реалістична і наукова картина світу). Звичайно названі Хавігхорстом риси носять абстрактний характер і не пов'язані із соціальним походженням і становищем різних представників молоді Заходу, не враховують основні ролі економічних факторів і панівних суспільних відносин, залишаючи осторонь політичну сферу життєдіяльності молоді. Але і наші характеристики схематичні. Таким чином зараз відбувається (і у нас, і на Заході) науковий пошук сутнісних характеристик молодіжної категорії.

У першому випадку: враховується час настання правової відповідальності (часткової і повної), повноліття, можливість приступити до праці, одруження і створення сім'ї, придбання професії, досягнення соціально-економічної самостійності. По-друге - молодь поділяється на внутрішньовидові групи і для кожної з них визначається найбільш характерний набір ознак (для працюючої, сімейної, учнівської й іншої молоді). У будь-якому з цих випадків актуальним є завдання наукового аналізу вікових меж молоді. Ймовірно, жодне питання молодіжної проблематики не викликало такого числа різних підходів, як вікова періодизація молоді.